

III. NEKROLOGI

PROFESOR MARIAN KĘPIŃSKI (1940–2018)

Profesor Kępiński urodził się w rok po rozpoczęciu II wojny światowej w Dobrej, wiosce w Beskidzie Wyspowym. Wraz z rodzicami i młodszym bratem przetrwał tam okres wojny i jednocześnie swojego najwcześniejszego dzieciństwa. W 1945 r. jego rodzina przeniosła się z gór nad morze – do Gdańska. Ojciec Profesora podjął tam pracę sędziego, a matka pracowała jako nauczycielka chemii. Można zatem powiedzieć, że kształtowały go zarówno kultura naszego południa, jak i naszej północy. Był, może i częściowo dzięki temu, człowiekiem jednocześnie silnym i otwartym, o szerokich horyzontach, przyjaźnie i tolerancyjnie podchodzącym do ludzi. W środowisku pracy cechował Go też pełen namysłu spokój, tak jakby nie całkiem przejmował się bieżącym prądem zdarzeń, a w każdym razie zachowywał do niego duży dystans.

W Gdańsku ukończył szkołę średnią i przez krótki czas studiował na Politechnice Gdańskiej. Na studia prawnicze wybrał Poznań, miasto, w którym mieszkała część jego rodziny: dziadek Marian Węgrzynowicz z żoną i córkami. Mieszkał w czasie studiów u „cioci Ludwiczakowej”¹, a ze wspomnień rodzinnych wynika, że szczególnie lubił rozmowy ze swoim dziadkiem, znanym poznańskim licealnym profesorem fizyki. To na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (w latach 1958–1963) zaprzyjaźnił się z późniejszymi profesorami: Andrzejem Kochem (cywilistą) i śp. Edwardem Cyrsonem, z którymi dzielił zainteresowanie prawem i gospodarką, jak i otwarte podejście do świata. Nikt dokładnie nie wie, kiedy i jak Profesor nauczył się trzech języków obcych, które z upodobaniem szlifował całe życie. Mówił i pisał po angielsku, niemiecku i francusku. W młodości, jak i później był znany też z upodobania do rekreacyjnie uprawianego sportu, koszykówki, siatkówki, łyżwiarstwa i narciarstwa.

Studia Marian Kępiński zakończył pracą magisterską u wybitnego poznańskiego cywilisty prof. Zbigniewa Radwańskiego, co zwiastowało długie i owocne lata współpracy naukowej, i nie tylko. W czasie, kiedy prof. Radwański był rektorem UAM, Profesor Kępiński pełnił funkcję prodziekana WPiA (1983–1989), a w 1994 r. przejął po nim kierownictwo Katedry Prawa Cywilnego. Pracował z nim również w Komisji Kodyfikacyjnej w latach 1997–2001, a po roku 2000, kiedy w polskim systemie prawnym ugruntowały się już systemowe zmiany – przy tworzeniu niezwykle wartościowej naukowo publikacji zbiorowej: *Systemu prawa prywatnego*, jako autor opracowań i redaktor tomu poświęconego prawu konkurencji. Profesor Kępiński z Wydziałem Prawa i Administracji UAM związał się zatem na 60 lat i w tym czasie pełnił liczne funkcje zarówno na Wydziale, jak i w Senacie uczelni, a prawie do końca roku akademickiego 2017/2018 pracował dydaktycznie i naukowo.

Kariera naukowa Profesora rozpoczęła się od stanowiska asystenta w Katedrze Ekonomii, a dopiero później, od roku 1964, w Katedrze Prawa Cywilnego. W 1966 r. złożył egzamin sędziowski w Sądzie Wojewódzkim w Poznaniu. Równolegle pisał pracę doktorską *Przeniesienie własności nieruchomości rolnych*, obronioną w 1969 r.² Okres, w którym rozpoczął pracę na stano-

¹ Jak wspominał w rozmowie prof. Andrzej Koch.

² *Przeniesienie własności nieruchomości rolnych*, WN UAM, Poznań 1970.

wisku adiunkta, przypadł na lata 70. poprzedniego stulecia; był to czas pewnego otwarcia Polski na Zachód, co pozwoliło Profesorowi na zdobycie doświadczenia międzynarodowego: wyjazd do Francji, do Grenoble (1970–1971), gdzie wspominał naukę jazdy na nartach; studia na Columbii (1975–1976), do których czasem wracał we wspomnieniach jako do dydaktycznego wzorca, oraz nawiązanie licznych kontaktów z kolegami niemieckimi i z Instytutem Maxa-Plancka (pobyty od roku 1977) oraz Instytutem Assera w Holandii³. Profesor dał się poznać jako świetny prawnik i niezwykle otwarty człowiek. Po dziś dzień zresztą fakt, że jesteśmy uczniami Profesora, otwiera nam drzwi Instytutu Maxa-Plancka w Monachium. Z wielkim szacunkiem wypowiadają się o nim tak wybitni profesorowie, jak Hans Ullrich czy Adolf Dietz.

Do Francji, Niemiec, Holandii i Stanów Zjednoczonych Profesor wracał również później, w latach osiemdziesiątych, dziewięćdziesiątych i na początku XXI w. Wyjazdy te pogłębiały zarówno Jego więzi z polskimi kolegami i koleżankami ze świata nauki, jak i znajomości międzynarodowe. Pozwoliło to na wychowywanie własnych uczniów z naciskiem na standardy europejskie, korzystanie z opcji wyjazdowych i uczenia się za granicą, co zawsze chętnie wspierał. Zagraniczne publikacje, również w najbardziej prestiżowych czasopismach prawniczych, efekt wyjazdów, doświadczenia naukowego i śledzenia bieżących trendów w nauce, były nakierowane przede wszystkim na przedstawianie rozwiązań polskiego prawa jako pożywki dla analizy prawnoporównawczej. W szczególności można wymienić publikacje w tak prestiżowych czasopismach, jak: „International Protection of Industrial Property”: *Relationship between the norms of the trademark law and the norm of the Law Against Unfair Competition in Polish law* (1978, nr 1); „International Review of Intellectual Property and Competition”: *Licensing of trademarks in socialist countries – the Polish example* (1983, nr 14); *Current trade mark problems in Poland* (1992, nr 3); *Geographical designations under Polish Industrial Property Law* (2003, nr 7); „GRUR International Sonderdruck”: *Die Einbringung von Immaterialgüterrechten in gemischte und ausländische Unternehmen. Polnischen Recht mit rechtsvergleichenden Hinweisen* (wraz z A. Kochem, 1983, nr 12); *Schutz der geographischer Bezeichnungen in Polen* (2003, nr 1), *Prozesslegitimation der Verwertungsgesellschaft ZAIKS bei Verletzungsfällen nach führem Recht – Stiftung Filmkunst* (2002, nr 3); „European Competition Law Review”: *The Polish Law against Monopolistic Practices* (2001, nr 5) oraz *New Polish Unfair Competition Law* (wraz z Ch. Hardingiem, 1995, nr 8)⁴. Jak wskazywał Profesor w relacji z konferencji w Monachium⁵, polskie prawo będzie na pewno obserwowane przez kolegów z zagranicy w związku z naszym członkostwem w Unii i „dodaniem” naszego porządku prawnego do porządków prawnych, których zbliżenia i koordynacji wymaga prawo dzisiaj unijne, wówczas wspólnotowe. Z drugiej strony zawsze, podobnie jak i inni znamienici przedstawiciele nauki prawa, śledził uważnie rozwój prawa niemieckiego, francuskiego, amerykańskiego i trochę angielskiego, a wążąc podobieństwa i różnice, wykorzystywał taką analizę do oceny polskich rozwiązań prawnych. Szeroka wiedza w tym zakresie miała tym większe znaczenie, im szybciej następowały zmiany w ustawodawstwie, dyktowane zmianami ustroju gospodarczego i integracją Polski na poziomie międzynarodowym.

Szczyty kariery naukowej i prawniczej Profesor Kępiński osiągnął na przełomie lat dziewięćdziesiątych i początku XXI w. W 1998 r. utworzył Katedrę Prawa Europejskiego, a w 2002 odebrał tytuł profesora nauk prawnych. Był niekwestionowanym autorytetem na arenie polskiej i międzynarodowej, szczególnie w zakresie prawa prywatnego i prawa nieuczciwej konkurencji. Łączył naukę i praktykę na najwyższym poziomie: w Radzie Legislacyjnej dzielił się swoim doświadczeniem

³ Szczegółowy życiorys zob. J. Kępiński, Sylwetka Profesora Mariana Kępińskiego, [w:] K. Klafkowska-Waśniowska, M. Mataczyński, R. Sikorski, M. Sokołowski (red.), *Problemy polskiego i europejskiego prawa prywatnego. Księga Pamiątkowa Profesora Mariana Kępińskiego*, Warszawa 2012.

⁴ Nie wymieniamy w tym miejscu licznych opracowań w pracach zbiorowych, w tym w księgach pamiątkowych, z których ostatnia ukazała się w 2014 r.: *Relationship between General Clause of Unfair Competition and Particular Torts of Unfair Competition in Polish Law*, [w:] *Festschrift für Dieter Martiny zum 70. Geburtstag*, Mohr Siebeck (2014).

⁵ Nowa regulacja znaków towarowych w Unii Europejskiej, *Państwo i Prawo* 51(12), 1996: 105–106.

od roku 1994 (kiedy Polska zdecydowanie wstąpiła na ścieżkę akcesji do Unii⁶) do 2010. W latach 1997–2001 był członkiem Komisji Kodyfikacyjnej. W tym okresie miał już też bogate doświadczenie jako arbiter Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej (od 1986). Utrzymywał kontakty z Urzędem Patentowym i dzisiejszym Urzędem Ochrony Konkurencji i Konsumentów. W 2000 r. wszedł w skład Komitetu Redakcyjnego „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego”, był też członkiem rady programowo-naukowej „Zeszytów Naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego” i członkiem Komitetu Redakcyjnego „Przeglądu Legislacyjnego”. W 2003 r. został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Prace w Radzie Legislacyjnej i Sądzie Arbitrażowym, rola opiniodawcza w procesie tworzenia prawa i kontakt z praktyką dały Mu doskonały ogląd rzeczywistości prawno-gospodarczej w okresie przystępowania i po akcesji Polski do Unii i zaowocowały utworzeniem Katedry Prawa Europejskiego. Tym samym Jego zaangażowanie w stanowienie i stosowanie prawa wspierały działania, które gwarantowały przygotowanie odpowiedniej kadry naukowej na przyszłość.

Dorobek naukowy Profesora jest imponujący. Interesowało Go szerokie spektrum zagadnień z zakresu prawa własności intelektualnej i nieuczciwej konkurencji, prawa cywilnego i konkurencji oraz prawa wspólnotowego (unijnego). Nie będzie jednak przesadą stwierdzenie, że najważniejsze miejsce zajmowała w nim problematyka oznaczeń wykorzystywanych przez przedsiębiorców w działalności gospodarczej. Profesor zajmował się problematyką oznaczeń odróżniających – tj. oznaczeń wyróżniających przedsiębiorców w obrocie gospodarczym (firma), oznaczeń przedsiębiorstwa (nazwa przedsiębiorstwa) oraz oznaczeniami wyróżniającymi towary w obrocie (znak towarowy) i oznaczeniami geograficznymi. Liczne prace Profesora pozwoliły na wprowadzenie „ładu terminologicznego” i uporządkowanie szeregu zagadnień dotyczących oznaczeń wykorzystywanych w obrocie.

Przygoda naukowa Profesora z własnością intelektualną zaczęła się właśnie od znaków towarowych. Pierwsze prace poświęcone były takim podstawowym zagadnieniom, jak chociażby funkcje znaków towarowych. Badania nad problematyką znaków zaowocowały ostatecznie pracą poświęconą problematyce umów dotyczących znaków towarowych (*Rozporządzenie prawem z rejestracji znaku towarowego*, Poznań 1979). Profesor opowiedział się wtedy za rozporządzającym charakterem umowy licencyjnej, uznając, że umowa licencyjna skutkuje obciążeniem prawa do znaku. Charakter prawny umów licencyjnych budził szereg kontrowersji w polskiej literaturze. Problematyką tą zajmowali się m.in. wybitni później profesorowie: Stanisław Sołtysiński, Ryszard Markiewicz, Elżbieta Traple czy Józef Gawlik. Spory te zresztą aktualne są po dziś dzień i tylko częściowo zostały „przecięte” decyzjami ustawodawcy.

Ważne znaczenie w dorobku Profesora mają prace poświęcone firmie i nazwie przedsiębiorstwa. W przypadku firmy – Profesor stał na stanowisku, że właściwym miejscem, w którym powinny znaleźć się ogólne przepisy o firmie, wspólne dla wszystkich przedsiębiorców – jest Kodeks cywilny. Profesor brał udział w tworzeniu regulacji kodeksowych dotyczących firmy, a później komentował przepisy w *Komentarzu do Kodeksu cywilnego* (pod red. Macieja Gutowskiego⁷, jednego z wielu swoich uczniów, dziś także profesora na WPiA UAM), a także w podręczniku *Prawo spółek handlowych* (pod red. Jacka Napierały i Andrzeja Kocha)⁸. W podręczniku tym Profesor w typowy dla siebie sposób niezwykle zwięzły i precyzyjny, a zarazem bardzo przystępny przedstawił kwestie zasad „prawa firmowego”, opowiadając się za majątkowym charakterem tego prawa, w konsekwencji wykluczając jednocześnie np. możliwość występowania z roszczeniem o zadośćuczynienie.

Profesor Kępiński poświęcił wiele uwagi problematyce oznaczeń, które służą wyróżnianiu przedmiotu działalności gospodarczej. Tę funkcję, jak wskazywał, mogą pełnić bardzo różne oznaczenia. Zagadnienia związane z ochroną nazwy przedsiębiorstwa – uregulowane przede wszystkim w art. 5 UZNK – zostały bardzo szeroko przedstawione w pracy *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej*

⁶ 1 lutego 1994 r. wszedł w życie Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską, z jednej strony, a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi, z drugiej strony, sporządzony w Brukseli dnia 16 grudnia 1991 r., Dz. U. 1994, Nr 11, poz. 38.

⁷ M. Kępiński, [w:] M. Gutowski (red.), Kodeks cywilny, t. 1: Komentarz art. 1–449¹¹, Warszawa 2016: 236–265.

⁸ M. Kępiński, [w:] A. Koch, J. Napierała (red.), Prawo spółek handlowych, Warszawa 2017: 125–163.

konkurencji. Komentarz (pod red. Janusza Szwejki)⁹. Podkreślając dorobek Profesora w dziedzinie oznaczeń, wspomnieć należy również o problematyce ochrony zagranicznych nazw handlowych, o której mowa w art. 8 Konwencji paryskiej. W pracach poświęconych ochronie nazw handlowych Profesor Kępiński wyjaśniał znaczenie tego pojęcia, wskazując, że obejmuje ono zarówno firmę, jak i oznaczenie przedsiębiorstwa, a także warunki, od których spełnienia uzależniona jest ochrona nazw handlowych przedsiębiorców zagranicznych na terenie Polski – brak wymogu rejestracji na terenie naszego kraju, przy jednoczesnej konieczności spełnienia pozostałych wymogów ochrony przewidzianych w prawie państwa udzielającego ochrony¹⁰. Porządkując dziedzinę oznaczeń odróżniających, Profesor był baczny obserwatorem praktyki gospodarczej. Podkreślał, że przedsiębiorcy powinni posługiwać się oznaczeniami w sposób przemyślany, uwzględniający odrębności funkcji poszczególnych rodzajów oznaczeń. Często sięgał tu do prac zagranicznych autorów, w szczególności P. Trollera. Badania prawno-porównawcze, prowadzone w Niemczech czy Francji, pozwoliły Profesorowi w sposób nieskomplikowany wyjaśniać studentom czy praktykom te zawiłe zagadnienia.

Rozwinąwszy istotne koncepcje dotyczące umów licencyjnych w zakresie znaków towarowych, Profesor rozszerzył swoje wnioski na obszar prawa autorskiego¹¹. Dostrzegał różnorodność umów dotyczących korzystania z utworów chronionych w prawie autorskim. Wyróżniał pierwotne stosunki autorskie, tj. te, których stroną jest twórca – zwykle słabsza strona w relacjach umownych, oraz wtórne stosunki umowne, czyli te łączące np. dwóch przedsiębiorców. W przypadku tych pierwszych widział konieczność ochrony strony słabszej – twórcy. Jednocześnie jednak, interpretując postanowienia prawa autorskiego dotyczące umów, sprzeciwiał się np. zbyt rygorystycznej interpretacji wymogu wymienienia pól eksploatacji w umowach, w szczególności jeśli niewymienienie tychże pól miałoby prowadzić do nieważności umowy. Profesor dobrze wiedział, że takie rygorystyczne podejście prowadzące do nieważności może obrócić się przeciw twórcom i prowadzić np. do konieczności zwrotu uzyskanego już wynagrodzenia. Takie „wyważone” podejście wynikło również ze znajomości innych systemów prawnych, zwłaszcza niemieckiego prawa autorskiego.

Profesor Kępiński był także wybitnym specjalistą w zakresie regulacji dotyczących organizacji zbiorowego zarządzania. Zajmował się tą problematyką zarówno naukowo, wieńcząc swoje rozważania rozdziałem w tomie *Systemu prawa prywatnego – Prawo autorskie*, jak i od strony praktycznej, pracując w Komisji Prawa Autorskiego od 2011 r. Dostrzegał znaczenie i rolę organizacji zbiorowego zarządzania, jednocześnie jednak podkreślał, że w działalności tych organizacji ważną jest transparentność, w tym w szczególności w zakresie repartycji środków uzyskiwanych przez te organizacje na rzecz twórców. Bliskie związki Profesora z prawem autorskim nie były przypadkiem – Profesor lubił sztukę, cenil malarstwo i chętnie wspominał wizyty w paryskich czy nowojorskich muzeach i galeriach. W pokoju Profesora na naszym Wydziale było wiele książek, większość z nich to były książki prawnicze, ale na półkach można było znaleźć także wiele dobrej literatury. Profesor potrafił także zaskoczyć niezwykle trafną recenzją koncertu w Poznańskiej Filharmonii, krytykując sekcję instrumentów dętych blaszanych za „mało subtelne” podejście do wykonywanych utworów.

Profesor od początku swojej kariery naukowej interesował się także prawnymi uwarunkowaniami działalności przedsiębiorców, wychodząc od prawa prywatnego w zakresie oznaczeń istotnych w działalności gospodarczej, a od lat osiemdziesiątych, patrząc pod kątem praktycznym szczególnie na transgraniczną działalność przedsiębiorczą: *Zasada swobody krążenia dóbr oznaczonych znakami towarowymi, w świetle decyzji organów EWG* (1980); *Prawa własności intelektualnej w działalności przedsiębiorstw zagranicznych w Polsce* (1984); *Znaki towarowe w eksporcie* (1985); *Podstawowe stosunki umowne przedsiębiorstw zagranicznych w dziedzinie wynalazczości* (1985); *Zbycie przedsiębiorstwa zagranicznego w drodze czynności prawnej* (1987); *Acquisition of immovables by a joint venture in Poland* („Florida International Law Journal” 1990); *Spółki z udziałem zagranicznym w Polsce* (1991); *Komentarz do art. 4–5 bis, 8 bis, 9 bis–9 quarter*, [w:]

⁹ M. Kępiński, [w:] J. Szwejka (red.), *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, wyd. 4, Warszawa 2016.

¹⁰ M. Kępiński, [w:] A. Koch, J. Napierała (red.), *Prawo spółek handlowych*, Warszawa 2017: 157–163.

¹¹ *Umowy prawa autorskiego*, [w:] *System prawa prywatnego*, t. 13: *Prawo autorskie*, red. J. Barta, Warszawa 2003 (najnowsze, 4 wyd., tomu z 2017).

Porozumienie madryckie o międzynarodowej rejestracji znaków (1995); *Zastosowanie norm prawa antymonopolowego do przypadków wykonywania praw do znaków towarowych w EWG* (1993)¹². Publikacje te często nie są szeroko dostępne, ale wyraźnie wskazują na trwały nurt zainteresowań naukowo-praktycznych, owocujący ostatecznie stworzeniem Katedry, której profil był dość wyraźnie nastawiony na szeroko pojętą problematykę rynku wewnętrznego. W tym nurcie należy też umieścić wspólne publikacje Profesora Kępińskiego i jego następczyni na stanowisku kierownika Katedry prof. dr hab. Aurelii Nowickiej: *Prawa autorskie i prawa pokrewne. Biała Księga Polska–UE* nr 27 (Warszawa 1995) oraz *Reguły konkurencji a porozumienie kooperacyjne* [wraz z E. Stawickim]. Publikacje te były częścią przygotowań Polski do przejścia wspólnotowego *acquis*¹³. Artykuł Profesora z 1998 r. otwiera nr 1 „Przeglądu Legislacyjnego”, zawierającego zbiór opracowań poświęconych procesowi zbliżania prawa polskiego do prawa Unii Europejskiej; wskazywał w nim na najistotniejsze założenia procesu zbliżania ustawodawstw, za kluczowy uznając obszar rynku wewnętrznego i akcentując, że proces zbliżania ustawodawstw powinien być skoordynowany z postępowem gospodarczym. Poruszał wątki zarówno systemowe, jak i praktyczne, wracając do tych problemów również z późniejszej, poakcesyjnej, perspektywy. Objąśniał prawo wspólnotowe i analizował konsekwencje przyjmowanych zobowiązań z perspektywy legislacyjnej, formułując na tym tle liczne wskazówki i propozycje rozwiązywania ówczesnych dylematów. Można do nich zaliczyć postulat, aby nie tworzyć „wielkich aktów prawnych o epokowym charakterze”, ale stopniowo usprawniać ustawy i sprawdzać ich działanie w praktyce, dopiero dalej kompleksowo opracowywać wszystkie działy prawa.

Odnosząc się do prawa ochrony konsumenta, odnotowywał „dekodfikację prawa cywilnego” i upadek „jednego z mitów funkcjonowania kodeksu”, tzn. jego stabilności. Zasada stabilności kodeksu nie powinna – Jego zdaniem – stać na przeszkodzie włączaniu niezbędnych przepisów prawa Unii Europejskiej. Proponował od razu pragmatyczne rozwiązanie: implementować dyrektywy w drodze odrębnej ustawy, o terminologii możliwie zbliżonej do Kodeksu cywilnego, równoległe prowadzić prace zmierzające do włączenia postanowień wynikających z dyrektywy do Kodeksu cywilnego, a następnie uchylić pierwotną ustawę implementującą. Podobnie od początku procesu zbliżania ustawodawstwa podkreślał problem tłumaczeń wspólnotowego dorobku, zarówno ich jakości, jak i opóźnień¹⁴.

¹² Zasada swobody krążenia dóbr oznaczonych znakami towarowymi, w świetle decyzji organów EWG, [w:] *Problemy prawne handlu zagranicznego*, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego 1980, nr 4; *Prawa własności intelektualnej w działalności przedsiębiorstw zagranicznych w Polsce*, [w:] *Aktualne problemy prawno-ekonomiczne zagranicznych inwestycji w Polsce na tle rozwiązań w innych krajach – I Naukowe forum polonijnego ruchu gospodarczego*, cz. 2, Poznań 1984; *Znaki towarowe w eksporcie*, [w:] *Wynalazczość i ochrona własności przemysłowej jako instrument intensyfikacji działalności eksportowej*, Poznań 1985; *Podstawowe stosunki umowne przedsiębiorstw zagranicznych w dziedzinie wynalazczości*, [w:] *Współpraca i kooperacja przedsiębiorstw zagranicznych z jednostkami krajowymi*, Poznań 1985; *Zbycie przedsiębiorstwa zagranicznego w drodze czynności prawnej*, [w:] *Finansowo-prawne aspekty zagadnienia funkcjonowania przedsiębiorstw zagranicznych w PRL*, Poznań 1987; *Acquisition of immovables by a joint venture in Poland* (*Florida International Law Journal* 5[2], 1990); *Spółki z udziałem zagranicznym w Polsce*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 53(4), 1991; *Komentarz do art. 4–5 bis, 8 bis, 9 bis–9 quarter*, [w:] *Porozumienie madryckie o międzynarodowej rejestracji znaków* (wraz z B. Rokickim) Warszawa 1995; *Zastosowanie norm prawa antymonopolowego do przypadków wykonywania praw do znaków towarowych w EWG*, [w:] *Z. Ciupiński (red.), Konkurencja a ochrona własności przemysłowej w gospodarce rynkowej*, Poznań 1993.

¹³ W Katedrze powstały już po akcesji do UE prace młodych pracowników odzwierciedlające ten profil: M. Mataczyński, *Swoboda przepływu kapitału a złota akcja Skarbu Państwa*, Warszawa 2007; R. Sikorski, *Funkcjonowanie zasobów patentowych w prawie konkurencji Unii Europejskiej*, Warszawa 2013; M. Sokołowski, *Europejskie zgrupowanie interesów gospodarczych w prawie polskim*, Poznań 2008; K. Klafkowska-Waśniowska, *Swobodny przepływ audiowizualnych usług medialnych na żądanie*, Warszawa 2016.

¹⁴ Obowiązek zbliżania ustawodawstwa Polski do przepisów obowiązujących w Unii Europejskiej w świetle Układu Europejskiego, *Przegląd Legislacyjny* 1998, nr 3(17)–4(18): 11–19.

Po akcesji proponował rozwiązanie szczególnie trudnego problemu stosowania rozporządzeń, które nie zostały opublikowane w „Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej” w języku polskim. Takie rozporządzenia opublikowane przez ustawodawcę europejskiego wyłącznie w języku obcym nie miały być traktowane jako przepisy obowiązujące w Polsce, jeśli chodzi o obowiązki nakładane na polskie podmioty, ale rodziłyby obowiązek podejmowania działań przez organy państwa. Organ ten powinny też respektować prawa podmiotowe przyznane przez rozporządzenia obywatelom¹⁵. Podobnie wypowiedział się Trybunał Sprawiedliwości w wyroku w sprawie C-161/06 *Skoma-Lux* w 2007 r. O tym, jak głęboko Profesor Kępiński był zaangażowany w prawne problemy akcesji Polski do UE i jej gospodarcze konsekwencje, świadczą liczne opinie dotyczące poszczególnych ustaw publikowane w „Przeglądzie Legislacyjnym” w latach 1994–2010, jak i uwagi formułowane niejako na marginesie obserwowanych w latach 1998–2008 procesów: wskazywanie na potrzebę „wychowania” zarówno ekspertów, jak i tłumaczy, błędy resortowe, brak efektywności czy spójności działań w procesie ustawodawczym.

Szerokie horyzonty prywatno- i publicznoprawne Profesora, w połączeniu z Jego zainteresowaniami prawem Unii Europejskiej adresowanym do przedsiębiorców, znajdują swój pełny wyraz w redakcji *Prawa konkurencji* (tomu 15 *Systemu prawa prywatnego*). Zamysłem Redaktora było całościowe spojrzenie na problematykę prawa konkurencji, prezentacja przekrojowo polskiego dorobku naukowego, który – jak podkreślał Profesor – jest znaczący i liczący się w Europie, i podsumowanie badań nad prawem konkurencji w 20 lat po przejściu na tory gospodarki rynkowej¹⁶. Jako autor Profesor Kępiński wprowadził w pojęcie i systematykę prawa konkurencji w rozdziale I tomu. Wyjaśniając istotę, postacie i modele konkurencji, Profesor Kępiński krytycznie podchodził do zapewnienia dobrobytu konsumenta jako kluczowego celu prawa konkurencji. Wskazując na problemy z treściowym wypełnieniem tego pojęcia i z ustaleniem interesu konsumentów jako niejednorodnej grupy, uważał, że głównym celem jest jednak ochrona samego procesu konkurencji. Charakteryzując dwa główne działy prawa konkurencji, Profesor skupił się na zagadnieniu, które szczególnie naukowo Go zajmowało, a mianowicie na funkcji klauzuli generalnej, ogólnej normie nieuczciwej konkurencji, zgodnie z którą zwalczane jest podejmowanie działań „sprzecznych z prawem lub dobrymi obyczajami”, jeżeli zagrażają lub naruszają interes innego przedsiębiorcy. Zagadnienie to było i jest przedmiotem dyskusji w doktrynie. Zdaniem Mariana Kępińskiego klauzula generalna pełni przede wszystkim funkcję uzupełniającą szczegółowe delikty nieuczciwej konkurencji, jeżeli działanie przedsiębiorcy nie jest w konkretnym przypadku wyraźnie zakazane, to zawsze należy wziąć pod uwagę możliwość uznania ich sprzeczności z uczciwą konkurencją w świetle klauzuli ogólnej¹⁷. Profesor z właściwą sobie wnikliwością i zmysłem krytycznym analizował orzeczenia Sądu Najwyższego, wskazując, że „relacja między art. 3 ZNKU a poszczególnymi deliktami [...] jest dokładnie przeciwna tej, którą sugeruje Sąd Najwyższy”, powtarzając, że dopiero gdy niemożliwe jest zastosowanie art. 5 ZNKU (np. w przypadku użycia nazwy innego przedsiębiorstwa), należy sięgać uzupełniająco do normy ogólnej z art. 3. Tym samym odrzucał normatywne ujęcie zaprezentowane przez Sąd Najwyższy, w świetle którego – jak oceniał – „delikty z rozdziału 2 jawią się tylko jako normy uzupełniające tak ogólnie określone różnorodne delikty, skonstruowane na bazie art. 3”. Podkreślił przy tym, że powołanie jednocześnie na art. 5 i 3 ZNKU jest możliwe nie w zakresie oceny bezprawności, ale przy powołaniu uzupełniająco klauzuli dobrych obyczajów¹⁸. Tezy te, publikowane jako aktualizacje jego najważniejszych publikacji w ostatnim okresie twórczości, uwidaczniają cechy cenione u Profesora najwyższej w środowisku naukowym: kunszt prawniczy, wnikliwość, rzetelność i niezależność intelektualną. Wyraża jest też Jego rola jako doskonałego glosatora, którego praktyczne i naukowe wnioski spotykały się z dużym uznaniem w doktrynie.

Praktyczne podejście do prawa, jak i studia na Columbia University w Nowym Jorku sprawiły, że zawsze i w pracy naukowej, i dydaktycznej ogromną wagę przywiązywał do znajomości i analizy orzecznictwa. Wykorzystywał to w pracy ze studentami. Analizy przypadków są za-

¹⁵ Wpływ prawa wspólnotowego na prawo polskie w świetle doświadczeń Rady Legislacyjnej, *Przegląd Legislacyjny* 2006, 1(53): 138–151, 140.

¹⁶ Przedmowa do t. 15: *Prawo konkurencji*, Warszawa 2014: V.

¹⁷ Rozdz. I: 7–10.

¹⁸ M. Kępiński, *Przed art. 5, [w:] J. Szwaja (red.), Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, Warszawa 2016: 252.

warte już we wczesnych opracowaniach dydaktycznych dla Studium Prawa Własności Intelektualnej, a Profesor, prowadził swoje seminarium magisterskie, opierając się na tekstach z amerykańskich podręczników i przykładach praktycznych; wreszcie metodę dydaktyczną opartą na analizie orzecznictwa i studium przypadków w pełni wykorzystywał w wykładach z prawa Unii Europejskiej, w których orzecznictwo w zakresie rynku wewnętrznego prawa konkurencji pełniło fundamentalną rolę, i w opracowaniu rozdziału w podręczniku *Prawa gospodarczego Unii Europejskiej* (2005) na temat, który doskonale łączy pierwotny obszar Jego zainteresowań z utworzeniem Katedry: *Rynek wewnętrzny i własność intelektualna*. Rozdział ten jest unikatowy, gdyż zagadnienia prawa własności intelektualnej rzadko podejmowane są w polskich podręcznikach do prawa gospodarczego UE. Znamienne, że część dotycząca relacji własności intelektualnej i prawa konkurencji rozpoczyna analiza tego samego wyroku, która kończy materiały szkoleniowe wydane w roku 1976¹⁹: *sprawa Consten i Grundig* z 1966 r.²⁰, ilustrująca problem, który musiał Profesora interesować: wykorzystanie znaku towarowego na rynku w celu utrzymywania sztucznych podziałów na rynku wewnętrznym, a więc ustalenie relacji pomiędzy prawem własności intelektualnej a swobodami traktatowymi i prawem konkurencji. Obok wykładów z rynku wewnętrznego, prawa własności intelektualnej i prawa konkurencji, Profesor prowadził też w ramach podstawowego programu studiów na kierunku prawo wykłady z prawa cywilnego, w szczególności ze zobowiązań. Przez wiele lat wykładał też prawo cywilne i prowadził seminaria w ramach polskoniemieckich studiów prawnych na Uniwersytecie Viadrina w Ślubicach. Biorąc pod uwagę całokształt dorobku Profesora, jest On uważany przede wszystkim za zamienionego reprezentanta poznańskiej szkoły cywilistów²¹. Jego rola w uniwersyteckim środowisku prawników była nieoceniona. Jak powiedział o Nim we wspomnieniu prof. Andrzej Gomułowicz: uważał prawo za narzędzie twórczej i odpowiedzialnej pracy człowieka, kierował się w życiu zawodowym etyką i życzliwością dla drugiego człowieka, a w Jego głos zawsze uważnie się wsłuchiwało²². Jednym słowem, był prawdziwym naukowym i prawniczym autorytetem.

W życiu prywatnym od 1974 r. był w związku małżeńskim z Marią Smykałą-Kępińską, miał trzech synów. Jeden z nich, Jakub, jest współautorem publikacji powstałych w ostatnim okresie twórczości naukowej Profesora i kontynuuje karierę akademicką. Od swoich wychowanków Profesor wymagał dużej samodzielności, ale też obdarzał zaufaniem. Choć Profesor, często zajęty, nie prowadził z nami szczególnie długich rozmów, to jednak na spotkaniach, czy to indywidualnych, czy zbiorowych, zawsze słuchał uważnie i celnie puentował nasz naukowy wysiłek. Związła i porządkująca porada, wyrażona przez niewątpliwego autorytet naukowy, pozwalała nam się skupić na tym, co na ścieżce naukowego rozwoju naprawdę ważne. Profesor zawsze zachęcał do samodzielności i odwagi w myśleniu. Do dziś wspominamy rozmowę z Profesorem o rozprawie doktorskiej, w trakcie której jedno z nas przedstawiło poglądy chyba wszystkich przedstawicieli doktryny prawa autorskiego dotyczące jednego z zagadnień węzłowych dla tej dziedziny prawa. Profesor wydawał się nieco poirytowany, choć pozwolił się spokojnie wypowiedzieć do końca. Wtedy jednak zapytał: A pan, co pan o tym myśli? Profesor Kępiński pozostawił po sobie wiele prac naukowych, ale patrząc na dziedzictwo Profesora – to właśnie ta zachęta do ciągłego poszukiwania i odkrywania prawdy, samodzielności i niezależności w myśleniu oraz odrzucania utartych schematów jest najważniejsza.

Katarzyna Klafkowska-Waśniowska, Rafał Sikorski

¹⁹ Ochrona znaków towarowych w wybranych systemach prawnych. Materiały dydaktyczne Podyplomowego Studium Ochrony Własności Przemysłowej przy Wydziale Prawa i Administracji UAM, Poznań 1977: 232.

²⁰ Orzeczenia 56/64 i 58/64, *Consten SARL i Grundig GmbH v. Commission*.

²¹ M.in. wypowiedź prof. Adama Olejniczaka podczas żałobnego posiedzenia Rady Wydziału WPiA UAM, 20 listopada 2018 r., poświęconego Profesorowi Kępińskiemu.

²² Wypowiedź podczas żałobnego posiedzenia Rady Wydziału WPiA UAM, 20 listopada 2018 r., poświęconego prof. Kępińskiemu.